

Satre

ustani za noć što te od noći razdvaja
svirača, za krv tvoju sustala na dnu
noći, zagledan malim nebom u oko beskraja
vrati se u ove doline, u svetlost crnu

oni sanjivih mora gde su sjale
nerecene oči šljunka i lojanica, okrenut prema
sivom razdanju, u čelo, u ligu su ti pale
dve male tuge, dva krhka krila, o nema

varko večeri, u mračnom oku planine
krio se potok crnih labuda i vatre
tvog neba dečaje, zagrlile su te gorke tmine

kojima su tvoje ruke oči proigrade
bežao si, bežao u ove Šatre
od cveća modrog rasutog nad obale

Srebro

grli te cvet neba razbijen u talase
ona mala barka odlutala je u nećujne sumrake
meseće neveseli kuda te to odnose mlake
plime, daleko iza tri noći požari se gase

požari onog zlog sunca na maloj zvonari
gde dani više nisu dani i jedan
umoran vek se evo propinje u tvoj san
ive rasipaju žute suze u onaj stari

kanal pored kojeg si srebro kralj
srebro za nećija ramena, srebro za mora
već davno mrtva, olovni muk je pao

preko zidina, neke čudne staze
u nebo su pošle, nebo izbledelih zora
koje niz bele drumove u svet odlaze

Oko galeba

ključe te dan zlatousti u čelo, u lice
bokori peska padaju na tvoja, sustala ramena, o
modroki dečaje, sumornu noć zaigrale su ptice
bežeći za tobom do praga na koji si pao

bežeći za tobom niz dane, one žudne dane
gde tajne svete liči na plać smešnih marioneta
gde začudjeni zuris, sviraču, u zidove razigrane
gde pijan ispijaš tugu iz malog cveta

i vranci se rogati propinju u pramac rike
tvog sunca, a još te sanja oko galeba
i brodovlje zalutalo niz vidike

onog meseca liza rešetaka mlakih vala
a za tebe gori mala zvezda u dnu neba
za tebe pesak neumoljivi kruni se sa vesala

Vladimir STOŠIN

Mi za noć svaku imamo ljepše lice
A svi smo u danu dobri neka oposte
Gušimo romor sjeti u svakoj plavoj veni
Žudimo plimti tišine ako je ovo obala
I tražimo se saludno od jedne do druge zenice

I nemamo se kome reći ni kome dati
Okumila nas noć za neku čudnu tajnu
Pa čamimo daleki nemamo riječi tiše
Za ovaj mali svijet samos dvoje znamo
I možda čemo u njemu jedino postojati

Ako budemo dobiti ponoći našeg hoda
Umuknućemo skupa u nekoj grkoj tamni
Zasada gužvamo stope u ovom crnom mraku
I odlazimo bolni sa kraja na kraj praznog
Divnu čepljemo stazu do našeg tužnog nedoda

Bićemo za svaku seobu dobre slučajne ptice
Svijemo za naše oči gnijezdo od sna i bola
Ostaćemo čitavu vjećnost na svakoj drhtavoj grani
Jer nemamo se kome reći ni kome dati
Mi za noć svaku imamo ljepše lice

Gojko JANJUŠEVIĆ

Vrati se U OVE DOLINE

Najpre je to bila reč ponovljena u razgovoru, a onaj koji ju je sastušao nije mogao ni da sluti da će ona, tada već gotovo zamisao imati tako česte i ekstatične protheve za metamorfozama. Najpre je to bio odneku dostavljen anketni listić koji istovremeno i traži istražuje. U ovom (svakom) vremenu odbira i antologiju, sravnjujući naslednjih redova i beskomprimisnih zaboravljanja pojivala se potreba da se signifiraju i svakako trenutni izabranici i da se prestave sa što je moguće manje komentarskog. Najpre je to bila spomen plaketa sličnog susreta dve začarene pesme: Alojzije i Stojankine. Na meni je bilo da taj stisak pozdravnog, ako ni za koga drugog, a ono radi sopstvenog prepoznavanja zabeležim. A zapravo to je bio zapis koji nas lisača svih učenjih neuničenjih obzira, kao i zahteva za objektivnošću: ZA OVAJ DAN.

Dve stranice su onda oslobođene za sastanak između svega nekoliko par očiju koje gledaju. Skoro neodgovorne po potku rasputa. U daljem razvitku zahtevalo se da bude sačuvano brišljansko, storuko pričanje između stvaralačkih tokova koji se mogu sagledati na tim stranicama. (Ali joj plećati vazduh ruke ne pruži.) Medutim znalo se već odavno: pesme se smenjuju i nesigurnije se oseti gde ne prestaje jedan pesnik, a odakle progovara drugi. Ako smo dalje, i ranije verovali i što je daleko primarnije doživljavali ovu opravданo mozaiku „poljašku“ upravljeno kao pitanje stava, usajomnog afiniteta i zahteva generacije koja upravo stiže onda smo baš u tom tako nejubilarnom trenutku, još u radu, imperative neke naše dočuli a ciljeve, potiske, uznenimirenosti grčevite, plovide odmah zatim. (Zbog tih namera ja se već danas ponosim, a ne sam). Jer doći će

te") njegove reči imaju uz svu zvučnu, prošaptanu i posejanu čišćini o osobine simboličnih nazimenično ustreljati i setnih, pogashenih i tek začetih orježja. Reč, a „mora se biti reč“, opravdano dobija i takav, naglašeni potez u sometima koji već i po svojim ritmičkim prednostima kod Stojšina nikada nemaju u sebi nezainteresovane krokiće vidika. Uvek jedan trasirani i lepo vidičivi put, a više dodir postoji izmedju zračne svile i čoveka pod pradavnom mesečevom svetlostu, čoveka nešto starije i prijatljivije njegovim čarolijama. Svi je tu svojina, jer je pesnik sam, a njegova „usamjelička žedj“ prisutstvuje i ističe a ne prvi put svoj univerzalni kočnici dobačaj:

za tebe gori mala zvezda
u dnu neba
za tebe pesak neumoljivi
kruni se sa vesala.

Stojšin nije ni u onom fragmentu neprekidnih iznenadjivanja koji je nazvao „Jesen“ zaboravio da postavi tu svoju uspravnu i naravno neutopatsku senku. Senovita je ta ponosna i ponosno vidovita krajina. Samo negde se ukaže kraj prkosava zbog jarke, nesmiljene svetlosti što ne dopušta predavanja za koja se živelio i za koja je vredelo živeti, pa doplatiti tokovima koji se odmah zaborave:

vreba crveni vrisak trube i
svoj plen poslednji put
maše nam gnijila svetlost
obešena o onaj klen
(Daleko sećanje)
daleko iza tri noći požari
se gase
požari onog zlog sunca na
maloj zvonari
gde dani više nisu dani i
jedan

neke čudne staze
u nebo su pošle, nebo
izbledelih zora
koje niz bele drumove u
svet odlaze

Moj drugi sused, Gojko Janjušević ostavio je još koliko juče iza sebe ispisane sveske ranih, početnjačkih stihova i danas je, očvidno, sav u želji da zaboravi njihovu poznatu, a bržljivo izvedenu melodiju prigušenih i nikad dokončanih nemira. Njegove pesme nemaju naslove i valjda ih već i zbog toga ne razlikujemo po njihovim prvočitim? odreditima. Konačna instanca u primanju (ne i u dogradjivanju) jedne pesme može da bude povratak na reč ispisana iznad nje. Kod Gojkovih pesama čitalac je lišen te konacnosti, ali istovremeno i obogaćen jednom ravninom koju mora sam da organizuje: sam je proziva. Došao je Gojko prvi put u ovaj mesečnik sa silom predanošću za jedno kamenje, odlučno i osobeno podnebjje („kad odemo kamenje će nas pozdraviti ko svoju djecu“), za jednu čistu neuvjerenost dok postoji naša želja i naša poverljivost. Onda je on sa Nevenom stigao u grad u kome tako slijaju sliji u danu („dobi neka oproste“). Jedno prolaznilo i izmalo reportersko pronašlo je u tome gradu svega tri vidljiva sveta:

U prvom smo našli
idiličnu jesen
I sasvim malo tuge
U drugom
Nešto manje smijeha
(bili smo sâmi u gradu)
U trećem smo čital svoje
sudbine
Ovdje ćemo se razići
A odmah posle tog utisanog

za ovaj dan

dan kad će i ove današnje gotovo nekrnjene autonomije Stojšina i Janjuševića biti zamjenjene novim spojevima svetlosti neviđenih. Možemo biti radosni očima i udovima što je tako. A svega jedan jedini razlog za danasni sastanak Stojšina i Janjuševića neka bude izrečena povratnička stabiljka čije smo uzgljavlje i ispisali iznad ovih redova: VRATI SE U DOLINE. Jer, kao u Stojšinovim „satram“ nismo zaувек i nismo integralni napuštili boravište „oni sanjivih mora“, a ne možemo i nećemo većno da budemo odvojeni od regiona svojih glasova davnih i ne baš najtiših. Od svog kojena nepresušnog,

Vladimir Stojšin čije se ime prvi put ispisuje u našem mesečniku postavio je (i to je najevidentnije) u ciklus „One obale dečaje“ jedan sporoliki, lučni dohvati magičnih, zaklonjentih neuznenimernih i postojanih obala „dolaze srne i srebreni meseči na pojilo.“ U podredjenosti doslednoj (a odmah potseti na jednog ranijeg Stojšina: „daleko iznad luga pogrbljeno se jasen i sanja

umoran vek se evo propinje
u tvoj san
(Srebro)

Postoji (i svi ga znamo) stih kojim nas je prvi preseco na lutalačkim neprekidnostima noćnim: „Visoko, nad gorom, čun mesečev plov.“ U jednoj od „Ljubomora“ A. B. Šimića početni stih odvilači vertikalni spiralma neprekidno a sa podjednakom predanošću:

Nad sniježnom zemljom
plave zvijezde

Kod Hačaturijana jedno izvorsko, kavkasko, gajanskog svetlo danočno ne prestaje da stvara lukeve kao nedostizne. Neka mi bude dozvoljeno da u ovaj izbor dostavim i Stojšinovo „Srebro“ jedno od ekspresivnijih pesničkih ostvarenja. Iskazaniji povodom prolaska lune za koju je znam. I neka mi takođe bude dopušteno da zajedno sa poslednjim odblescima tog srebra „za mora već davno mrtva“ dočekam i ove noći uspostavu bučnih obasjava-nja dana:

I pitamo se mračni otkuda
jata riba
Rone u našoj krvi ispod
grebena mesa
Na putu do nekih crnih
bezdanih provalija

Izgovorena je reč, neboja, tamnina i tamnica jedna, i od tog vremena lmaće svoje zahteve u svim Gojkovim ispostvima. „Neko crn“, „neko usamljen sa obale mrtaka“ gradiće neprekidno svoje zamraćene vidike usamjenosć. Ne prete ti vidici, ali su ponosni zbog otkrića u sebi i ogoljavanja sopstvenog:

Jer nemamo se kome reći
ni kome dati

Ali kao što Gojko u svojim najranijim, ako se tako sме reći: brdskim zapisima nije totalno

PETAR LUBARDA

NOĆ U CRNOJ GORI

isključivao postojanje nekog drugog sveta, tako Gojko i Nevena u noći koja ih je okupila, prisvojila, dosegla i zabravila „za neku čudnu tajnu“ imaju jedan procep već svedene i tople zarumenjenosti:

Za ovaj mali svijet samo
nas dvoje znamo
I možda ćemo u njemu
jedino postojati

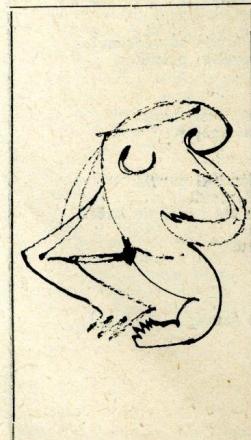
Uteha ova, to buduće „gnijezdo od sna i bola“, bor iznikao iz njihovih očiju, slepe ptice „što nariču nad mrakom“, vatra u gradu „golubu ubijenom“ odslaci „na kraj svijeta“ i večna nenaletaženja po jednom unutrašnjem zbiru odluka donose uprkos svemu dobrotu bez koje Gojko nije nikada ni stricao svoje zaljubljene izjave i obećanja. Navodi naša ovu činjenicu na put želja koje pokatkad zasnujemo između mesta na čijim ulicama nikada nećemo boraviti. Valja samo da biramo ili da dohvativimo prvi struk neutoljenih blagosti (jer i svi dobri zadobijaju snove):

Neke srebrne školjke
Okolo
Điš uzburkano

Postavljeni od zenice do zenice,
sa navalom tišine nezdržani,
imamo pomisao koja ume da nas
ponovi, nas bezglasno po ovim za-
plavljenim piljama i bulevarima

Zovi se Ponočna ili
Nevena.

Draško REDJEP

BILI SMO SAMI U GRADU

Do kraja ulice
Znamo tri izloga

Prvo smo rekli
— Slutimo tišinu —
(To je ljupkost bila slučajno)
Kraj drugog
— U gradu je tišina —
(Cpet zbog slutnje)
Treći nam je rekao
— Jesen —
To je prolog

Od ovog do onog kraja ulice
Tri su izloga

U prvom smo našli idiličnu jesen
I sasvim malo tuge
U drugom
Nešto manje smijeha
(Bili smo sami u gradu)
U trećem smo čitali svoje sudbine
Ovdje ćemo se razići

Tri su izloga
od ovog do onog kraja ulice

Ni u jednom
Niye bilo našeg gnijezda

Iz našeg svakog oka po jedan bor proklja
Pa mu lomimo grane mutimo krugove vida
I pitamo se mračni otkuda jata riba
Rone u našoj krv i spod grebena mesa
Na putu do nekih crnih bezdanih provalija

Kidamo lijane čežnje pa odemo bez traga
Za nama ostaju groblja i crni naimari
Mašu nam dugo dugo sa naramcima bilja
Od kojeg nam kadkad umorna zadršu krila
Pa zažudimo toplu tišinu sarkofaga

I što smo neki kutak svojim svijetom zvali
Nastanićemo sobom sva natrula raspeća
I moliti se sunču da nam smijeh omladi
Odlutali bi čudni svatovi nevidina
I na raskršću svakom ponovo umrali

Gojko JANJUŠEVIĆ

OSKAR DAVIČO BETON I SVICI

PROSVETA, BEOGRAD 1956

VITOMIR VULETIĆ

Veličina našega posto- o Vuku Rsvacu rekao da
janja je u neprekid- je čovek budućnosti, izra-
noj dinamici, u neprekid- zivši time mišljenje da je
negiranju svakodnev- ono po svojim karakternim
nog i nestrljivo, uporno osobinama nedostizno iz-
traganje za nečim višim, nad i ispred nas. Delimič-
novim, boljim. Kad ne bi no je tako. Davičo je gra-
bilo toga traženja, te ple- dio Rsvaca prema svome
menite težnje za prevazi- i našem idealu, ali ga je
ženjem dostignutog, naš gradio i na onome što je
život bi bio lišen svakog oko sebe u životu video.
smisla, bio bi najobičnije, Mnogo je Rsvaca oko nas,
sivo tavorenje. Retko je mnogo ih je i u samim
ko u našoj književnosti o- nama. Davičo je osetio da
setio tako duboko u na- čovekova ličnost igra od-
osnovniju ljudsku vrlinu — lučujuću ulogu u istori-
težnju za prevazišenjem skom razvitku. Rsvac ka-
samoga sebe i nastojanje že: „Za mene je odluču-
da se granice između mo- juće da sam davnog razu-
gućeg pomere na šetu me da svet ne ide sam
poslednjeg — kao što je od sebe tamu kuda treba
to osetio Oskar Davičo. U da stigne. Nema automata
celokupnom njegovom o- i ništa se ne dešava samo
pusu osnovni ton je to od sebe... Neko nevidljiv,
uporno u nadljudskosti ako treba... ili bolje... taj
ljudsko uništavanje, osva- ne lako vidljivi neko, po-
janje nemogućeg. Na tome treban je i društvo da bi
počiva sve što je Davičo
ga gurao kamo treba“. Ti
stvorio. Davičo je kao i ljudi su Rsvaci, Miće, i
svi njegovi junaci, a naro- oni jučerasnji koji su kroz
čito protagonisti njegovih okršaje Revolucije ginuli
ideja, okrenuo ledja pro- za novi svet, svet snova
šlosti. Prostlost i za njega čovečanstva, i oni dana-
i za njegove junake ne po- nji koji na svojim plećima
stoje van svoje osnovne strpljivo i uporno nose
funkcije: izvora sadašnjosti breme izgradnje novog ži-
i budućnosti. I Davičo i vota, i oni sutrašnji koji
njegovi junaci žure da o- će dalje nastaviti ono što
svuje budućnost, ponekad je već započeto. Dakle,
zaboravljujući da će je time Rsvaca i Mića bilo je,
pre učiniti prošlošću i pre ima ih i biće ih. Ali oni
joj okrenuti ledja, čudno, su nevidljivi, ne lako vid-
opojno, zanosno jure u ljivi, oni žive i u nama
novu, neosvojeno i oko se- samima, ponekad duboko
be i u sebi kao da se iza uspavani i zapretani zado-
voljstvom i konformizmom. Njih jedino nema u onima
kod kojih su iscrpljene sve
plitke rezerve snova o budućnosti i koji „žure da
zalaganja, cokule pretvore
u plitke cipele s gumenim
djonom“. Davičo je stvara-
o Rsvaca od najlepšeg,
najplemenitijeg što je tako
nemilosrdno razbacano na
sve strane. Vuk Rsvac,
kao i Mića Ronović, svojom
ozbiljnošću, svojom
odgovornošću pred istori-
jom svojom moralnom či-
stotom i fanatičnom verom
u svoje ideale slični su
Rahmetovu, koji je mnogo
stariji od njih i koji je sebe
surovo čistio da bi imao
mortalne i fizičke snage da
se uhvati u košta sa isto-
rijom. Rsvac je naš Rah-
metov koji je, prošavši
fazu priprema, već u veli-
kom podvigu borbe za ost-
varenje ideala svoga velikog
pretka. Rsvac sa
svim svojim kvalitetima
odudara od svoje sredine,
dolazi sa njom u sukob i
biva sa svim svojim sno-
vima i svom svojom bes-
prekornom čistotom odba-
čen od sredine, ali još
čvršće ubedjen u isprav-
nost onoga što čini. On se
obraća svojoj okolini reči-
ma: „Razlika između mene
i vas nije u tome što su

(NASTAVAK NA II. STR)